

ผลการเรียนรู้ในรายวิชาศิลปะการนำเสนองาน ผ่านโครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้”

The learning management output in the Art of Presentations subject through “the research report by local communicators in the southern” project.

สินี กิตติชนมวรกุล^{1*}

Sinee Kittichonvorakun^{1*}

¹ อาจารย์ประจำ, สาขานิเทศศาสตร์, คณะนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

¹ Lecturer, Department of Communication, Faculty of Communication, Hatyai University.

*Corresponding author, E-mail: sinee@hu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ในรายวิชาศิลปะการนำเสนองาน ผ่านโครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้” กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรนิเทศศาสตร์บัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ชั้นปีที่ 2-3 ที่ลงทะเบียนเรียน รายวิชา 801-237 ศิลปะการนำเสนองาน ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 41 คน

ผลการศึกษาพบว่า 1) นักศึกษาผลิตผลงานสื่อที่มีคุณภาพ จำนวน 11 ผลงาน ประกอบด้วยสื่อวิดีโอ จำนวน 10 ผลงาน และสื่ออินโฟกราฟิก จำนวน 1 ผลงาน และผลงานการผลิตสื่อวิดีโอ เป็นผลงานดีเด่น ได้รับรางวัลชนะเลิศในพื้นที่ภาคใต้ 2) จากการประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษา ภายหลังการดำเนินการดำเนิน โครงการ พบว่า นักศึกษามีทักษะในด้านสืบค้น ข้อมูลงานวิจัยจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น นักศึกษามีทักษะการคิด วิเคราะห์ สามารถวางแผนการทำงาน กระบวนการกลุ่ม ได้ดี และมีทักษะการสื่อสารต่อคนในชุมชน ด้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สอน ภายหลังการดำเนินการดำเนิน โครงการ พบว่าผู้สอนมีการพัฒนาตนเอง เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ให้ความรู้เพียงอย่างเดียว เป็นผู้อำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำ และสังเกตการทำงานของนักศึกษาเพื่อทำหน้าที่กระตุ้น แนะนำ ให้คำปรึกษา และสร้างแรงบันดาลใจอยู่เสมอ อันเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ด้วยตัวเองของผู้เรียน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือกระทำ, การเผยแพร่งานวิจัย, นักสื่อสาร, อัตลักษณ์, ท้องถิ่น, ภาคใต้

Abstract

The objective of this study was to explore the learning management output from Communication Arts student at Hatyai University who enrolled in the Art of Presentations subject through “the research report by local communicators in the southern” project. The selected sample of the study is the 41 students of the sophomore (the second-year) and the junior (the third-year) in bachelor's degree of Communication Arts Program at Communication Arts Faculty, Hatyai University. They studied in 801-237 the Art of Presentations class on Second Semester of Academic Year 2019.

The results of the study showed that 1) 11 quality media productions, including 10 video and 1 infographic. As a result, The 1 video product received the first prize in the southern 2) Based on the observation of students behavior after the project, the students have skill for collected research data from more convincing sources, have critical thinking skills, have the good plan for teamwork and have communication skills to people in the community. Moreover, the teacher has self-development which changed the role from teaching person to be a facilitator, an adviser, and observer after the project. The teacher always observes the students’ behavior -the students’ role, and always motivates, advises, mentors and inspires for her students which is useful for self-learning of the students and achieve the objective of this study.

Keywords: Active Learning, Research Dissemination, Communicator, Identity, Local, Southern

บทนำ

เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อันเป็นกระแสที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่ส่งผลกระทบต่อครอบคลุมในทุกมิติ ได้แก่ การปฏิรูปนักเรียนยุคใหม่ การปฏิรูปครูยุคใหม่ การปฏิรูปโรงเรียนยุคใหม่หรือแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่และการปฏิรูประบบบริหารจัดการยุคใหม่ โดยเฉพาะแนวคิดด้านการศึกษาที่เชื่อว่ารูปแบบการศึกษาแบบเดิม ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและการทำงานภายใต้ความท้าทายในโลกศตวรรษใหม่ ดังนั้นในกระบวนการเรียนการสอนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การระดมสมอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำกรณีศึกษา โดยกิจกรรมที่นำมาใช้ควรช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร/นำเสนอ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม ในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ที่ผู้เรียนมีบทบาทและส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

ด้วยเหตุนี้ผู้สอนจึงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากเดิมเป็นเพียงผู้สอน ให้เป็นผู้กระตุ้น เพื่อนำความสนใจที่เกิดจากตัวนักเรียนมาใช้ในการทำกิจกรรมค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวนักเรียนเอง นำไปสู่การเพิ่มความรู้ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติ การฟังและการสังเกตจากผู้เชี่ยวชาญ โดยนักเรียนมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม ที่จะนำมาสู่การสรุปความรู้ใหม่ มีการเขียนกระบวนการจัดทำโครงการ และได้ผลการจัดกิจกรรมเป็นผลงานแบบรูปธรรม (ดุซงกี โยเหลาและคณะ, 2557: 19-20)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยตระหนักในความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าว ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นการเรียนกลุ่มเล็กที่มีความผูกพันมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองในด้านการติดต่อสื่อสารและการมีมนุษยสัมพันธ์ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาศิลปะการนำเสนอผ่านโครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้” จัดขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่เน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะและเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา โดยมีอาจารย์เป็นผู้ทำหน้าที่กระตุ้น เพื่อนำความสนใจที่เกิดจากตัวนักศึกษา มาใช้ในการทำกิจกรรมและค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวนักศึกษาเอง นำไปสู่การเพิ่มความรู้ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติ การฟังข้อมูลจากนักวิจัยและการสังเกตจากการลงชุมชน โดยนักศึกษาได้มีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม และมีผลผลิตเป็นชิ้นงานสื่อ เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ในรายวิชาศิลปะการนำเสนอผ่านโครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้”

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่

เคนท์ เวอร์ทาม และ เอียน เฟนวิกค์ (Kent Wertime and Ian Fenwick, อ้างใน พสนันท์ ปัญญาพรหม, 2555) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ (New Media) และการตลาดดิจิทัล และนิยามสื่อใหม่ว่าหมายถึง เนื้อหา (content) ที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัล โดยลักษณะสำคัญของเนื้อหาอยู่ในรูปแบบดิจิทัลประกอบด้วย “อิสระ 5 ประการ” (5 Freedoms) ได้แก่

1. อิสระจากข้อจำกัดด้านเวลา (Freedom from Scheduling) เนื้อหาที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกรับและส่งข่าวสารได้ในเวลาที่ตนต้องการ และไม่จำเป็นต้องชมเนื้อหาต่างๆ ตามเวลาที่กำหนด

2. อิสระจากข้อจำกัดด้านพรมแดน (Freedom from Geological Boundaries) เนื้อหาในรูปแบบดิจิทัลเป็นเนื้อหาที่รับข้อมูลข่าวสารได้ทั่วโลกในเวลาอันรวดเร็วทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกรับหรือค้นหาข้อมูลข่าวสารจากประเทศใดก็ได้ แล้วแต่ความต้องการของบุคคลแต่ละคน

3. อิสระจากข้อจำกัดด้านขนาด (Freedom to Scale) มีเนื้อหาที่สามารถย่อหรือปรับขยายขนาดหรือเครือข่ายได้ เช่น การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่ทั่วโลก หรือปรับให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจงก็ได้

4. อิสระจากข้อจำกัดด้านรูปแบบ (Freedom from Formats) เนื้อหาแบบดิจิทัลไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบ หรือลักษณะที่ตายตัว สื่อดั้งเดิม เช่น สปอตโฆษณามาตรฐานทางโทรทัศน์ถูกกำหนดว่าต้องมีความยาว 30 วินาที สื่อสิ่งพิมพ์ต้องมีครึ่งหน้าหรือเต็มหน้า เป็นต้น แต่สื่อดิจิทัล เช่น ไฟล์วิดีโอภาพที่ถ่ายจากกล้องในโทรศัพท์มือถือแล้วนำลงไปในเว็บไซต์จะต้องมีความยาวกี่วินาที หรือมีความละเอียดของไฟล์เป็นเท่าไรก็ได้ เป็นต้น

5. อิสระจากยุคนักการตลาดสร้างเนื้อหามาสู่ยุคนักบริโภคเริ่มสร้าง และควบคุมเนื้อหาเอง (From Marketer-Driven to Consumer-Initiated, Created and Controlled) ด้วยพัฒนาการเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้เจ้าของสื่อไม่อาจควบคุมการแพร่กระจายของสื่อได้เหมือนอดีต เนื้อหาที่พบในบล็อก (Blog) หรือคลิปวิดีโอในเว็บไซต์ของ YouTube และสื่อผสมใหม่ๆ อาจสร้างสรรค์จากผู้บริโภคคนใดก็ได้ เกิดเป็นเนื้อหาที่สร้างจากผู้บริโภค (Consumer-Created Content) หรือเป็นคำพูดแบบปากต่อปากฉบับออนไลน์ (Online Word-of-Mouth) ที่แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว

แมคควอล (McQuail, 2000 อ้างใน นภัสวณิช ศักดิ์ชัชวาล, 2553, หน้า 20-21) ได้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับสื่อใหม่ว่า เป็นสื่อที่มีความหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสื่อใหม่มีช่องทางการสื่อสารที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกันไปตามประเภทของการใช้งาน เนื้อหาและบริบท ดังนั้นลักษณะสำคัญของสื่อใหม่ที่สำคัญมีอยู่ 4 ประการ คือ

1) สื่อเพื่อการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication Media) ได้แก่ โทรศัพท์ (ซึ่งมีลักษณะของความสามารถในการเคลื่อนย้ายมากขึ้น) และอีเมล (ในระยะแรกเป็นการใช้เพื่อการทำงาน แต่ปัจจุบันเป็นการใช้ในเรื่องส่วนตัวมากขึ้น) โดยทั่วไปมักมีเนื้อหาเป็นส่วนตัว ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารอาจสำคัญมากกว่าข้อมูลที่ส่งถึงกัน

2) สื่อปฏิสัมพันธ์เพื่อความเพลิดเพลิน (Interactive Play Media) ได้แก่ คอมพิวเตอร์ และวิดีโอเกม รวมทั้งอุปกรณ์ Virtual Reality หากเปรียบเทียบกับสื่อเก่า แม้ว่าจะมีการสื่อสารที่ใช้เทคโนโลยีคล้ายคลึงกันและอาจถือว่าเป็น “ทางเลือกในการใช้งาน” ของการใช้สื่อบางอย่างข้อแตกต่างที่สำคัญก็คือความสามารถในการโต้ตอบ (Interactivity) และ “กระบวนการ” ในการใช้ประโยชน์

3) สื่อเพื่อการค้นหาข้อมูล (Information Search Media) เป็นประเภทที่มีสื่อหลายชนิด แต่อินเทอร์เน็ตและเว็ลด์ไวด์เว็บเป็นตัวอย่งที่เด่นที่สุด โดยจัดเป็นเหมือนห้องสมุด และแหล่งข้อมูลที่ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของขนาดความเป็นปัจจุบันและการเข้าถึง อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายของเนื้อหา

และแรงจูงใจในการใช้ แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่เป็นประโยชน์ ที่นอกเหนือไปจากผลของการพัฒนาการทางเทคโนโลยี

4) สื่อเพื่อการมีส่วนร่วม (Collective Participatory Media) สื่อในกลุ่มนี้ ประกอบด้วยการใช้ อินเทอร์เน็ตในการแบ่งปัน และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิด ประสบการณ์ และสร้างความสัมพันธ์ จากการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ นอกจากอินเทอร์เน็ตแล้วการประชุมผ่านทางวิดีโอและโทรศัพท์ก็เกี่ยวข้องกับสื่อประเภทนี้ด้วยเช่นกัน แม้ว่าจะจะเป็นสื่อที่จำกัดในขอบเขตของการใช้เพื่อจุดประสงค์เรื่องงาน

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning

แนวคิดที่นักการศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสนใจและเห็นว่าสอดคล้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มากที่สุด คือ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivist Learning Theory) ได้แก่ ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism) ซึ่งมีความเชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้สร้างความรู้ที่เป็นของตนเอง สร้างความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจของตนเอง และมีส่วนร่วมในการเรียน (Active Learning) มากขึ้น รูปแบบจากการเรียนรู้ที่เกิดจากแนวคิดนี้มีหลายรูปแบบได้แก่ การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) การเรียนรู้แบบช่วยเหลือกัน (Collaborative Learning) การเรียนรู้โดยการค้นคว้าอย่างอิสระ (Independent Investigation Method) รวมทั้งการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ยรรยง สินธุ์งาม (อ้างถึงใน หน่วยนิเทศศึกษา สำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2559)

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของคำว่า Active Learning ว่า เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ รวมทั้งให้ผู้เรียนได้มีกระบวนการใช้ความคิดในสิ่งที่ผู้เรียนได้กระทำลงไป ภายใต้สมมติฐาน 2 ประการได้แก่ 1) การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์ 2) บุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (Receive) มาสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (Co-creators)

Active Learning เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง ที่ผู้เรียนจะต้องลงมือ “ปฏิบัติ” กระบวนการดังกล่าวจึงเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนต้องมีโอกาสได้ลงมือกระทำ ความรู้ที่ได้จึงเป็นความรู้มาจากประสบการณ์ของผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Active Learning นี้ ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการอ่าน เขียน ตอบโต้ วิเคราะห์ปัญหา และให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่า นอกจากนี้ยังรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความหมายโดยมีความร่วมมือระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และผู้สอนต้องลดบทบาทการสอนลง แต่เน้นไปที่กระบวนการและกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการพูด เขียน และการอภิปรายกับเพื่อน ๆ

ลักษณะการเรียนรู้แบบ Active Learning

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2553) ได้สรุปลักษณะสำคัญของ Active Learning ดังนี้

1. เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
2. เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด
3. ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน
5. ผู้เรียนเรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
6. เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน พูด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
7. เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง
8. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสาร หรือสารสนเทศ และหลักการความคิดรวบยอด
9. ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปบทวนของผู้เรียน

บทบาทของครู

ในขณะที่ครูหรืออาจารย์มีบทบาทที่แตกต่างไปจากการเรียนการสอนแบบปกติ (Passive Learning) กล่าวคือ จากเดิมครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เน้นที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนปรับเปลี่ยนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) Council for The Curriculum, Examination and Assessment (อ้างถึงใน สถาพร พุทธิพิฏกุล, 2555) ได้เสนอบทบาทของครูไว้ดังนี้

1. เป็นผู้รับฟังที่ดี (Neutral Facilitator) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างอิสระ โดยครูเป็นผู้รับฟังและไม่แสดงความคิดเห็น
2. แสดงความเห็นแย้ง (Devil's Advocate) เป็นเทคนิคที่ครูให้ความเห็นในเชิงคัดค้าน (เป็นเหตุผลลทหรือไม่ใช่เรื่องจริงจัง) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดต่อหรือหาเหตุผลมาสนับสนุนเพิ่มเติม
3. สร้างความสนใจ (Declared Interests) ครูใช้วิธีการกำหนดหัวข้อที่อยู่ในความสนใจให้ผู้เรียนกลุ่มที่รู้ แสดงความคิดเห็น
4. คล้อยตาม (Ally) ครูแสดงความคิดเห็นคล้อยตามหรือสนับสนุนความเห็นของกลุ่มย่อยหรือแต่ละบุคคลในกลุ่ม เพื่อให้แต่ละคนในกลุ่มมีส่วนร่วม
5. ให้ข้อมูลที่เป็นทางการ (Official View) ครูอธิบายหรือให้ข้อเสนอแนะ สารสนเทศ ที่เป็นหลักการหรือเป็นไปตามทฤษฎีที่กำหนด

6. ทำท่าย (Challenger) ครูใช้วิธีทำท่าย โดยใช้คำถามนำให้คิดและให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นในมุมมองของตน และผู้สอนคอยสนับสนุนและให้กำลังใจ

7. ยั่ว (Provocateur) ครูใช้วิธียั่วโดยให้เหตุผลหรือสารสนเทศ ในสิ่งที่นักเรียนเกิดความสงสัยไม่ตรงตามสภาพจริงที่ผู้เรียนรู้เห็นมา เพื่อให้ให้นักเรียนคัดค้านและนำเสนอแนวคิดของตนเองออกมา การแสดงบทบาท (In-role) ครูจะมีบทบาทในการควบคุมประเด็นในการอภิปรายในชั้นเรียน

นอกจากนั้น ณิชัน แก้วชัยเจริญกิจ (อ้างถึงใน สถาพร พงศพิศกุล, 2555) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางของ Active Learning ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน กิจกรรมต้องสะท้อนความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนและเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงของผู้เรียน

2. สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม และการเจรจาโต้ตอบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน

3. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นพลวัต ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

4. จัดสภาพการเรียนแบบร่วมมือ ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือในกลุ่มผู้เรียน

5. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ทำท่าย และให้โอกาสผู้เรียนได้รับวิธีการสอนที่หลากหลาย

6. วางแผนเกี่ยวกับเวลาในการจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ทั้งในส่วนของเนื้อหาและกิจกรรม

7. ครูผู้สอนต้องใจกว้าง ยอมรับในความสามารถในการแสดงออก และความคิดของผู้เรียน
บทบาทของผู้เรียน

วิธีการเรียนรู้แบบ Active Learning นั้นเป็นวิธีการที่ต้องการให้ผู้เรียนแสดงออกในการพูด การฟัง เขียน อ่านและสะท้อนความคิดในเนื้อหาวิชาที่ศึกษา โดยการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นดังนี้

1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากกว่าการรับฟังการบรรยาย

2. ให้ความสำคัญต่อการถ่ายทอดความรู้ให้น้อยลงและเน้นการพัฒนาด้านทักษะของผู้เรียนมากขึ้น

3. ผู้เรียนใช้การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อวัตกรรมการเพื่อให้เกิดความคิดวิเคราะห์ในระดับสูง (วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล)

4. เน้นบทบาทให้ผู้เรียนได้ค้นหาคุณค่าและค่านิยมของตนเอง

แนวคิดเรื่องการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ประจำรายวิชาแต่ละสถาบัน อันเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างกลุ่มเป้าหมายให้เป็นนักสื่อสารงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรนิเทศศาสตร์บัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรนิเทศศาสตร์บัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ชั้นปีที่ 2-3 ที่ลงทะเบียนเรียน รายวิชา 801-237 ศิลปะการนำเสนองาน ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 41 คน

การดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

โครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนิตสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้” เป็นโครงการที่ให้นักศึกษา ปฏิบัติการหรือ Action research ที่เน้นการใช้ “สื่อกิจกรรม”หรือกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่เป็นรูปธรรมในแง่ของการเผยแพร่งานวิจัย โดยเน้นการดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์และผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่งานวิจัย และสร้างสรรค์สื่อจากนิตสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้เพื่อนำมาใช้ในการเผยแพร่งานวิจัยผ่านสื่อสังคมออนไลน์

จากการบูรณาการ การเรียนการสอนในรายวิชาศิลปะการนำเสนองาน ผ่านโครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนิตสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้” ใน รูปแบบ Active Learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักศึกษาให้ลงมือปฏิบัติจริงในลักษณะของการศึกษา ค้นคว้า โดยมีกระบวนการดังนี้

1.ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparing) อาจารย์ผู้สอนให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการทำโครงการก่อน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมภายใต้โครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนิตสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้” เพื่อให้ให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ พร้อมปฏิบัติ และวางแผนการทำงานได้อย่างชัดเจน

2.ขั้นกระตุ้นความสนใจ (Defining) ผู้สอนกระตุ้นความสนใจของนักศึกษา ด้วยการชี้แจงให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของโครงการ เมื่อนักศึกษาเห็นถึงประโยชน์ เขาจึงอยากมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการนี้ โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เลือกงานวิจัย กำหนดประเด็นการสื่อสาร และกำหนดประเภทของสื่อได้ตามความถนัดและสนใจ จึงทำให้นักศึกษามีแรงจูงใจในการเข้าร่วมผลิตสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ขั้นวางแผน (Planning) ผู้สอนให้นักศึกษาแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3-4 คน จำนวน 10 กลุ่ม จากจำนวนนักศึกษา 41 คน และใช้กระบวนการกลุ่มในการเลือกงานวิจัยที่กลุ่มตนสนใจจำนวน 1 เรื่อง จากงานวิจัยในหลายเรื่องที่อาจารย์ผู้สอนกำหนด โดยผู้สอนคัดงานวิจัยที่มีพื้นที่ที่นักศึกษาสามารถจะลงพื้นที่ได้ เพราะการที่นักศึกษาจะผลิตสื่อควรมีปัจจัยหลักคือควรจะมีพื้นที่หรือลงชุมชน คือจะเลือกงานวิจัยที่นักศึกษาสามารถที่จะลงชุมชนได้ แล้วหลังจากนั้นนำงานวิจัยที่ได้ ไปให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มไปเลือกอีกครั้งว่า นักศึกษามีความสนใจในงานวิจัยชิ้นใด โดยมีงานวิจัย จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่

1) วิจัยเรื่อง “การศึกษาระบบโลจิสติกส์และการจัดการห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงเพื่อ รองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ”

- 2) วิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววิถีชาวนา 2 กลุ่มน้ำ 3 จังหวัดภาคใต้”
- 3) วิจัยเรื่อง “ศึกษาศักยภาพเพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเกาะสุกร อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง”
- 4) วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติชุมชนหัวทาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล”

จากนั้นวางแผนในการดำเนินกิจกรรม โดยนักศึกษา อ่านงานวิจัยที่ตนเลือก ระดมความคิดและหารือ แบ่งหน้าที่เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ในการเลือกประเด็นที่จะสื่อสาร การเลือกประเภทของสื่อ และนำแผนการดำเนินการจัดทำเค้าโครงการผลิต เขียนเค้าโครงการร่างการผลิตสื่อนำเสนอต่ออาจารย์ผู้สอนพิจารณา ให้คำแนะนำช่วยเหลือและข้อเสนอแนะในการปรับแก้

4. ขั้นแสวงหาความรู้ (Doing) ผู้เรียนดำเนินการผลิตสื่อภายใต้โครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนักร้องงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้” ตามแผนการที่กำหนดไว้ โดยผู้สอนจัดประสบการณ์ในห้องเรียน ด้วยการเชิญนักวิจัย มาให้ความรู้ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้ นักศึกษาสามารถ สอบถามข้อมูลต่าง ๆ ในประเด็นที่สงสัย หรือเติมเต็มข้อมูลให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพื่อให้การทำงานในขั้นต่อไปมีความราบรื่น

ภาพประกอบที่ 1 กิจกรรมพบนักวิจัย

เมื่อผู้เรียนมีความพร้อม จึงลงชุมชนต่างๆ ตามพื้นที่วิจัยที่กลุ่มตนเองเลือกเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมและเก็บภาพวิดีโอในการผลิตสื่อที่กลุ่มของตนเองได้วางแผนไว้ โดยขั้นนี้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ภายหลังจากมีการวางแผน และจะต้องใช้ทักษะการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีผู้สอนเป็นที่ปรึกษาคอยสังเกตติดตาม แนะนำให้ผู้เรียน ผู้สอนจะเข้าไปเกี่ยวข้องเท่าที่จำเป็นเพื่อผู้เรียนเป็นผู้ใช้ความคิด ความรู้ ทักษะในการวางแผนและตัดสินใจทำหรือแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ในขั้นนี้ นักศึกษาจะต้อง นำแนวคิด ทฤษฎีในกระบวนการผลิตได้แก่

1.ขั้นก่อนการผลิต (Pre – production) 2. ขั้นการผลิต (Production) 3. ขั้นหลังการผลิต (Post – Production)

ภาพประกอบที่ 2 ลงชุมชนเพื่อผลิตสื่อ

5. ขั้นประเมินทบทวน (Reviewing) อาจารย์ผู้สอนแนะนำให้นักศึกษารู้จักประเมินผลการปฏิบัติงาน ก่อนการลงพื้นที่เพื่อผลิตสื่ออยู่เสมอ เพื่อลดความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น และรวมถึงการประเมินผลภายหลังการลงพื้นที่เพื่อผลิตสื่อเสร็จสิ้น ว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้าง สมาชิกในกลุ่มมีวิธีแก้ไขอย่างไร และนักศึกษาได้ความรู้และประโยชน์อย่างไร ในการนำความรู้นั้นไปพัฒนาปรับปรุงงานได้อย่างดียิ่งขึ้น หรือเอาความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ได้อย่างไรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างกลุ่มได้อย่างไรบ้าง

6. ขั้นสรุป รายงานผล และเสนอผลงาน (Presenting) เมื่อดำเนินการผลิตสื่อจนเสร็จสิ้นกระบวนการ นักศึกษานำผลงาน นำเสนอต่อเพื่อนร่วมชั้นและอาจารย์ผู้สอน เพื่อเสนอแนะปรับแก้ไขให้ผลงานมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

1. จากการเข้าร่วม โครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนิตสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้” ผู้เรียนผลิตสื่อวิดีโอ จำนวน 10 ผลงาน และสื่ออินโฟกราฟิก จำนวน 1 ผลงาน ได้แก่ 1) งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาระบบโลจิสติกส์และการจัดการห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ” สื่อวิดีโอจำนวน 4 ผลงาน สื่ออินโฟกราฟิก 1 ผลงาน 2) งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววิถีชาวนา 2 กลุ่มน้ำ 3 จังหวัดภาคใต้” สื่อวิดีโอจำนวน 4 ผลงาน 3) วิจัยเรื่อง “ศึกษาศักยภาพเพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเกาะสุกร อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง” สื่อวิดีโอจำนวน 1 ผลงาน และ 4) วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนหัวทาง ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล” สื่อวิดีโอ จำนวน 1 ผลงาน

2. ผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน จากการประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน ภายหลังจากการดำเนิน โครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนิตสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้” พบว่า

1) นักศึกษามีองค์ความรู้ด้านวิจัยมากยิ่งขึ้นและสามารถสืบค้นข้อมูลได้ด้วยตนเอง เนื่องจากงานวิจัยบางเรื่องไม่มีเนื้อหาแนบมาให้

2) นักศึกษาสามารถวางแผนการทำงาน กระบวนการกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น และสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

3) นักศึกษามีทักษะการคิด วิเคราะห์ มากยิ่งขึ้น

4) นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการทำงานกลุ่มมากยิ่งขึ้น

5) นักศึกษามีทักษะการสื่อสารต่อคนในชุมชน

ผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สอน จากการประเมินตนเอง ภายหลังจากการดำเนินโครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนิตสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้” พบว่า

1) ผู้สอนมีความรู้ด้านวิจัยมากยิ่งขึ้น

- 2) อาจารย์เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ให้ความรู้แต่ เป็นผู้อำนวยการความสะดวก และให้คำแนะนำ
- 3) ผู้สอนทำหน้าที่ในออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม
- 4) ผู้สอนต้องสังเกตการทำงานของนักศึกษาและทำหน้าที่ กระตุ้นแนะนำ และให้คำปรึกษาและสร้างแรงบัลดาลใจอยู่เสมอ เพื่อให้โครงการสำเร็จลุล่วง
- 5) ผู้สอนมีความเข้าใจในธรรมชาติ และรู้จักวิธีการทำงานของนักศึกษามากยิ่งขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษา การจัดการเรียนรู้รูปแบบ Active Learning ผ่านโครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนักร้องสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้” สามารถอภิปรายสนับสนุนผลการวิจัยได้ดังนี้

1. เกิดผลงานสื่อที่มีคุณภาพ ผ่านโครงการ จำนวน 11 ผลงาน ประกอบด้วยสื่อวิดีโอ จำนวน 10 ผลงาน และสื่ออินโฟกราฟิก จำนวน 1 ผลงาน จากจำนวนงานวิจัยที่นักศึกษาเป็นผู้เลือกจำนวน 4 เรื่อง โดยผลงานการผลิตสื่อวิดีโอของนักศึกษา ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ในพื้นที่ภาคใต้ (ผลงานดีเด่น) จากงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววิถีชาวนา 2 กลุ่มน้ำ 3 จังหวัดภาคใต้”

ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาผลงานได้อย่างชัดเจนและครบถ้วน มีความเหมาะสม โดยใช้กระบวนการและความรู้ในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ จนได้ผลงานที่มีคุณค่า และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง (Saenboonsong,S.&Saelee, S., 2017อ้างใน วชิรา อยู่สุข 2563, หน้า 85-86)

มีการจัดกิจกรรมให้ทำงานร่วมกันเป็นทีม เน้นบทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการผลิตสื่อ ตั้งแต่กระบวนการแรกตั้งแต่การเลือกงานวิจัย การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การระดมสมอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเก็บข้อมูลด้วยการลงชุมชนเอง จนกระบวนการผลิตสื่อ ทำให้นักศึกษาใช้การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อนวัตกรรมเพื่อให้เกิดความคิดวิเคราะห์ในระดับสูง (วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล) ที่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้แบบ Active Learning ดังที่ ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2553) ได้สรุปลักษณะสำคัญว่าเป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด และผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและผู้สอน ภายหลังจากการดำเนินการ โครงการ “การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนักร้องสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่นภาคใต้” จากการประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษา ภายหลังจากการดำเนินการ โครงการ พบว่า นักศึกษามีทักษะในด้านสืบค้นข้อมูลงานวิจัยจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น นักศึกษามีทักษะการคิด วิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างดี

สามารถวางแผนการทำงาน กระบวนการกลุ่มได้ดี และมีทักษะการสื่อสารต่อคนในชุมชน และผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สอน จากการประเมินตนเอง ภายหลังจากการดำเนิน โครงการ พบว่า ผู้สอนมีการพัฒนาตนเอง เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ให้ความรู้เพียงอย่างเดียวเป็นผู้อำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำ และสังเกตการทำงานของนักศึกษาเพื่อทำหน้าที่ กระตุ้นแนะนำ ให้คำปรึกษา และสร้างแรงบันดาลใจอยู่เสมอ โดยผู้สอนต้องให้คำชี้แนะทุกขั้นตอน ไม่ตำหนิให้หมดกำลังใจ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพัฒนาการความรู้กับผู้เรียนได้ทั้ง 6 ชั้นของบลูม (Wongdee, P,2019 อ้างใน วชิรา อยู่สุข 2563, หน้า 85-86). มีผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำและเสนอแนะแนวทางอันเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ด้วยตัวเองของผู้เรียน จากการศึกษาค้นคว้า ลงมือปฏิบัติ ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและสร้างผลงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ตั้งไว้ (Yoelao, D. and Others, 2014 อ้างใน วชิรา อยู่สุข 2563, หน้า 85-86)

เอกสารอ้างอิง

- ดุขมิ โยเหลา และคณะ. (2557). การศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้ เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเด็กและเยาวชน : จากประสบการณ์ความสำเร็จของ โรงเรียนไทย. กรุงเทพฯ : หจก. ทิพย์วิสุทธิ.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). Active Learning. ข่าวสารวิชาการ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พฤศจิกายน 2553.
- นภัสวณิช ศักดิ์ชัชวาล. (2553). พฤติกรรมการแสวงหาข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อการตัดสินใจท่องเที่ยวภายในประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.(2559). แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐาน. นครปฐม: หจก.สินทวีกิจ พรินต์ติ้ง
- สถาพร พงษ์พิบูล. (2555). คุณภาพผู้เรียน...เกิดจากกระบวนการเรียนรู้. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน 2555-กันยายน 2555.
- วชิรา อยู่สุข . (2563) . ผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงการที่มีต่อผลงานการสร้างสื่อการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันเป็นทีมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี.วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราช ภัฏนครศรีธรรมราช ปีที่ 12 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – เดือนธันวาคม 2563.
- Kent Wertime and Ian Fenwick. (2551). Digimarketing แปลโดย ณงลักษณ์จารุวัฒน์และประภัสสรวรรณสถิตย์ เปิดโลกนิวมี่เดียและการตลาด. กรุงเทพมหานคร: เนชั่นบุ๊ค
- พสนันท์ ปัญญาพร. แนวความคิดเกี่ยวกับสื่อ[ออนไลน์]. <http://photosanan.blogspot.com> (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2564)